
Medisinens biopsykososiale kjønnsbegrep

DEBATT

KETIL SLAGSTAD

Ketil Slagstad er postdoktor i medisinsk historie ved Charité – Universitätsmedizin Berlin.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir følgende interessekonflikter: Han er del av prosjektet Biomedicalization from the Inside Out, som mottar støtte fra Norges forskningsråd.

KIRSTI MALTERUD

Kirsti Malterud er spesialist i allmenntilleggsmedisin og professor emerita ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin ved Universitetet i Bergen. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

METTE BREKKE

Mette Brekke er spesialist i allmenntilleggsmedisin og professor ved Avdeling for allmenntilleggsmedisin, Universitetet i Oslo. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

ANNE KVEIM LIE

Anne Kveim Lie er førsteamanuensis ved Avdeling for samfunnsmedisin og global helse, Universitetet i Oslo. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir følgende interessekonflikter: Hun er del av prosjektet Biomedicalization from the Inside Out, som mottar støtte fra Norges forskningsråd.

**Medisinsk praksis forutsetter kunnskap om at kjønn
omfatter både biologiske, psykologiske og sosiale forhold.**

Debatten om kjønn har rast i riksmidier og på sosiale medier. Det toppet seg for mange da stortingsrepresentant Jenny Klinge fra Senterpartiet i et innlegg i VG anklaget spesialist i allmenmedisin Kaveh Rashidi for å fornekte vitenskap og rote med sannheten fordi han trakk fram kjønnsidentitet i forståelsen av kjønn (1). Diskusjoner om kjønn blir mer opplyst om vi lar være å anklage hverandre for løgn og heller anerkjenner at fagfolk med ulike bakgrunn definerer kjønn på ulike måter.

Biologisk kjønnsbegrep

For biologer er kjønn en fundamental kategori som uløselig er knyttet til reproduksjon og artenes utvikling gjennom evolusjon. Biologer bestemmer kjønn på bakgrunn av kjønnscellenes størrelse og funksjon. I leksikonet Britannica defineres *sex* som «summen av egenskaper» hos en art som gjør at man kan deles inn i hunn eller hann (2). Det indikerer at kjønn nødvendigvis er *mer* enn kjønnsceller og at fagfolk diskuterer hva som skal medregnes i denne summen.

Ifølge Endocrine Society, verdens ledende endokrinologiske forening, er *sex* et binært biologisk begrep, og det er en fordel at definisjonen holdes enkel (3). Samtidig anerkjenner de at en enkel, omforent biologisk definisjon på hunn og hann nærmest er umulig og at ikke alle mennesker vil kunne klassifiseres i henhold til definisjonen – «mange mennesker kan ikke lage enten egg eller sæd». Likevel betraktes disse individene som kvinner eller menn basert på summen av andre biologiske kjennetegn, som indre og ytre kjønnsorganer, kroppsbehaaring og dybden på stemmen.

«Problemet med en snever biologisk og binær definisjon av kjønn basert på kjønnsceller er at en del mennesker vil bli definert som 'avvikende' eller som tilhørende et kjønn de selv ikke identifiserer seg med»

Vi kjenner ingen fagmiljøer som avviser biologi som grunnlag for kjønn. Men problemet med en snever biologisk og binær definisjon av kjønn basert på kjønnsceller er at en del mennesker vil bli definert som «avvikende» eller som tilhørende et kjønn de selv ikke identifiserer seg med. utfordringen er flertydige eller manglende forhold mellom biologisk kjønn (*sex*) og psykososialt kjønn (*gender*), og gjelder altså både for personer med medfødt variasjon i kroppslig kjønnsutvikling (interkjønn) og for transpersoner (kjønnsinkongruens). Videre anerkjenner medisinske forskere i økende grad hvor viktig samspillet mellom *sex* og *gender* er for helse og sykdom innen alle områder av medisinen, fra psykisk helse til covid-19 (4, 5).

Et sammensatt kjønnsbegrep

Mange vitenskapelige og medisinske institusjoner tar til orde for et bredere og mer sammensatt kjønnsbegrep enn en biologisk, binær kjønnsdefinisjon (6–8). For eksempel skrev tidsskriftet *Nature* på lederplass for noen år siden at «the research and medical community now sees sex as more complex than male and female, and gender as a spectrum that includes transgender people and those who identify as neither male nor female» (9).

American Psychiatric Association har påpekt at *sex* «ofte beskrives som en biologisk konstruksjon definert på et anatomisk, hormonelt eller genetisk grunnlag» og at kjønn «tilskrives ved fødsel basert på inspeksjon av ytre kjønnsorganer» (10). Og American Medical Association har vedtatt at *the medical spectrum of gender* innebærer at «genotypic sex, phenotypic sex, sexual orientation, gender and gender identity are not always aligned or indicative of the other, and that gender for many individuals may differ from the sex assigned at birth» (11). Dette er en anerkjennelse av at subjektive fenomener som seksuell orientering og kjønnsidentitet bør inkluderes i en medisinsk forståelse av kjønn.

Biopsykososialt kjønnsbegrep

Innenfor biologi og medisin opererer man altså med ulike vitenskapelige definisjoner av kjønn. Det handler kanskje om at biologer i mindre grad trenger å bry seg om skillene normalt/unormalt og sykt/friskt, som er kjernen av medisinen (12). Som den tyske professoren og barneendokrinologen Olaf Hiort skriver: «Kategoriene mann og kvinne danner et rammeverk hvor diverse uttrykk for kjønn er mulig – både genetisk, anatomisk og hormonelt så vel som psykologisk og sosialt. Disse variasjonene er likevel ikke uttrykk for sykdom, men må forstås som del av et naturlig spekter av kjønnslig utvikling» (vår oversettelse) (13).

I dag forutsetter medisinsk praksis kunnskap om både biologiske, psykologiske og sosiale forhold ved kjønn. Siden vi på norsk bare har *ett* ord for kjønn, har vi en unik mulighet til å tenke helhetlig om kjønn i tråd med den biopsykososiale medisinske modellen.

REFERENCES

1. Klinge J. Nødvendig debatt om kjønn. VG 12.12.2022. <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/WRm77Q/noedvendig-debatt-om-kjoenn> Lest 11.1.2023.
2. Britannica. "sex". <https://www.britannica.com/science/sex> Lest 29.12.2022.

3. Bhargava A, Arnold AP, Bangasser DA et al. Considering Sex as a Biological Variable in Basic and Clinical Studies: An Endocrine Society Scientific Statement. *Endocr Rev* 2021; 42: 219–58. [PubMed][CrossRef]
4. Danielsen AC, Lee KMN, Boulicault M et al. Sex disparities in COVID-19 outcomes in the United States: Quantifying and contextualizing variation. *Soc Sci Med* 2022; 294: 114716. [PubMed][CrossRef]
5. Howard LM, Ehrlich AM, Gamlen F et al. Gender-neutral mental health research is sex and gender biased. *Lancet Psychiatry* 2017; 4: 9–11. [PubMed][CrossRef]
6. Karkazis K. The misuses of "biological sex". *Lancet* 2019; 394: 1898–9. [PubMed][CrossRef]
7. Fausto-Sterling A. Gender/Sex, Sexual Orientation, and Identity Are in the Body: How Did They Get There? *J Sex Res* 2019; 56: 529–55. [PubMed][CrossRef]
8. Richardson SS. Sex Contextualism. *Philosophy, Theory, and Practice in Biology* 2022; 14. doi: 10.3998/ptpbio.2096. [CrossRef]
9. Anatomy does not define gender. *Nature* 2018; 563: 5.
10. American Psychiatric Association. Definitions of Gender, Sex, and Sexual Orientation and Pronoun Usage. <https://www.psychiatry.org/psychiatrists/cultural-competency/education/transgender-and-gender-nonconforming-patients/definitions-and-pronoun-usage> Lest 29.12.2022.
11. American Medical Association. Medical spectrum of gender. <https://policysearch.ama-assn.org/policyfinder/detail/medical%20spectrum%20of%20gender?uri=%2FAMADoc%2Fdirectives.xml-D-295.312.xml> Lest 29.12.2022.
12. Canguilhem G. *On the Normal and the Pathological*. Dordrecht: D. Reidel, 1978.
13. Hiort O. Gibt es mehr als zwei Geschlechter? *Spektrum* 22.2.2021. <https://www.spektrum.de/frage/geschlechtsidentitaet-gibt-es-mehr-als-zwei-geschlechter/1835662> Lest 29.12.2022.

Publisert: 10. februar 2023. Tidsskr Nor Lægeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.23.0001
Mottatt 4.1.2023, første revisjon innsendt 9.1.2023, godkjent 11.1.2023.
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 3. juli 2026.